

Satu Hintsala, Emma Koskinen & Jenna Niemelä

3–5-VUOTIAAN LAPSEN SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN

Opas varhaiskasvatukseen leikki-ikäisen lapsen vanhemmille ja huoltajille

3–5-VUOTIAAN LAPSEN SOSIOEMOTIONAALISTEN TAITOJEN TUKEMINEN

Opas varhaiskasvatukseen leikki-ikäisen lapsen vanhemmille ja huoltajille

Satu Hintsala, Emma Koskinen &
Jenna Niemelä
Opinnäytetyö
Kevät 2025
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Varhaiskasvatuksen sosionomi

Tekijä(t): Satu Hintsala, Emma Koskinen & Jenna Niemelä

Opinnäytetyön otsikko: 3–5-vuotiaan lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukeminen - Opas varhaiskasvatukseen leikki-ikäisten lasten vanhemmille ja huoltajille

Työn ohjaaja(t): Riikka Piira & Hannele Ollinen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2025

Sivumäärä: 41 + 1 liite

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda kattava tietopaketti 3–5-vuotiaiden lasten vanhemmille ja huoltajille lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta. Oppaan muodossa toteutetun teoksen tarkoituksena oli tuottaa varhaiskasvatukseen huoltajille jaettavaksi hyödyllinen tiivistelmä sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta. Oppaan pitkän aikavälin tavoitteena on, että opas tarjoaa tukea vanhempien ja huoltajien kasvatustyöhön, erityisesti lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Tietoperustassa käsitellään sosioemotionaalisten taitojen lisäksi sosiaalista ja emotionaalista kompetenssia, lapsen sosiaalisia ympäristöjä sekä varhaiskasvatuksen ja huoltajien välistä yhteistyötä. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Oulun ammattikorkeakoulu.

Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin tuotekehityshankkeena, jonka tuotoksena oli opas. Oppaan kehittäminen perustui Jämsän ja Mannisen (2000) esittämään tuotekehityksen perusvaiheisiin. Opas toteutettiin Canva- verkkotyökalun avulla, ja sen pituus on yhteensä 23 sivua suomen- ja englanninkielisine osineen. Oppaan sisältö koostuu lapsen sosioemotionaalisten taitojen merkityksestä, niiden tukemisesta huoltajan näkökulmasta, lapsen sosiaalisten ympäristöjen ja vertaissuhteiden merkittävyydestä, sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemisesta.

Opinnäytetyö on tärkeä ja ajankohtainen, sillä sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat suoraan lapsen hyvinvointiin, oppimiseen ja vuorovaikutussuhteisiin. Sosioemotionaaliset taidot tukevat lapsen tunne-elämän käsittelemistä, ja varhaisessa kehityksessä taitojen opettaminen lapselle voi toimia ennaltaehkäisevästi edistämällä hyvinvointia. Lapsen ensimmäinen ja tärkein vuorovaikutussuhde on lähtökohtaisesti aina huoltajiin, joten opas on rakennettu heitä varten taitojen opettamisen tueksi.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Program in Social Services
Option of Early Childhood Education

Author(s): Satu Hintsala, Emma Koskinen & Jenna Niemelä

Title of thesis: Supporting the Socio-Emotional Skills of a 3- to 5-Year-Old Child
- A Guide to Early Childhood Education for Parents and Guardians of Children of
Play Age

Supervisor(s): Riikka Piira & Hannele Ollinen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2025

Number of pages: 41 + 1 appendix

The purpose of this practice-based thesis was to create a comprehensive information package parents and caregivers of 3-5-year-old children on supporting their socio-emotional skill development. The theoretical framework of the guide covers socio-emotional skills, social and emotional competence, children's social environments, and the collaboration between early childhood education and caregivers.

The thesis was conducted as functional product development. The development process followed the basic phases of product development by Jämsä and Manninen (2000). The guide was created using the Canva online graphic design tool and consists of 23 pages total in both Finnish and English. Its content includes the importance of socio-emotional skills, supporting these skills from a caregiver's perspective, the significance of children's social environments and peer relationships, and how to support emotional and social interaction skills.

The thesis is important and topical, as socio-emotional skills directly affect the child's well-being, learning and interpersonal relationships. Socioemotional skills support a child's emotional handling, and in early development, teaching skills to a child can act preventively, promoting well-being. In principle, a child's first and most important interaction is always with the caregivers, so the guide is built for them to support the teaching of socioemotional skills.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUKSEN JA PERHEEN VÄLINEN KASVATUSYHTEISTYÖ	8
	2.1 Varhaiskasvatus sosiaalisena ympäristönä	8
	2.2 Perhe lapsen kasvuympäristönä - sosiaalinen näkökulma	9
	2.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien välinen yhteistyö.....	10
3	LAPSEN SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT JA NIIDEN TUKEMINEN VARHAISLAPSUUDESSA	13
	3.2 Sosiaalinen ja emotionaalinen kompetenssi osana socioemotionaalisia taitoja	15
	3.3 Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen	17
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	21
5	KEHITYSPROSESSIN TOTEUTUS.....	24
	5.1 Ongelmien tunnistaminen ja ideointivaihe	25
	5.2 Luonnostelu- ja kehittelyvaiheet	26
	5.3 Oppaan viimeistelyvaihe.....	27
6	TUOTEKEHITYKSEN KOKONAISARVIOINTI.....	29
	6.1 Sisällöllistä arviointia.....	30
7	POHDINTA	32
	7.1 Yhteenveto.....	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta keskustellaan yhä enenevässä määrin. Varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön muun muassa erilaisia tunnetaito- ja kaveritaitokortteja sekä muita lasten sosioemotionaalisia taitoja kehittäviä työvälineitä ja -menetelmiä. Samaan aikaan yleisessä keskustelussa korostuu edelleen myös huoli lapsilla ilmenevistä käyttäytymisen haasteista ja erilaisista konfliktitilanteista.

Sosioemotionaalisten taitojen tukemisen ja kehittämisen tärkeys on tunnustettu niin sosiaali- ja kasvatusalalla kuin osaamisen kehittämisessäkin. Muun muassa opetushallitus on rahoittanut monia erilaisia hankkeita, joiden tuotoksena on laadittu lasten sosioemotionaalisia taitoja vahvistavia tutkimateriaaleja varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Hankkeet ovat käsitelleet muun muassa varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämistä, taide- ja kerrontalähtöistä työtettä sekä tunteiden tukemista. (Opetushallitus s. a.)

Sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat laajemmin lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämän eri osa-alueisiin. Lapsen positiivinen vahvuuksiin perustuva hyvinvointi koostuu psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta tasapainosta, joka rakentuu jokapäiväisen elämän ja sosiaalisen vuorovaikutuksen konteksteissa erityisesti perheen sisällä, mutta myös varhaiskasvatuksessa (Kirvesniemi, Poikolainen & Honkanen 2019, 28). Perheen ja varhaiskasvatuksen on tärkeää tarjota lapsille mahdollisuuksia tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelulle. Lapsen sosioemotionaalinen hyvinvointi liittyy olennaisesti tunnehyvinvointiin; lapset tarvitsevat ohjausta sekä tunnistaakseen erilaisia tunteita että selviytyäkseen haasteellisista tapahtumista ja siksi kasvattajien tulee olla tietoisia tunteiden vaikutuksesta hyvinvointiin (Kirvesniemi, Poikolainen & Honkanen 2019, 29).

Vanhempien roolia lasten sosiaalisten taitojen ohjaajana ja opettajana tarkastelevan tutkimuksen mukaan vanhemmat pitivät lasten sosiaalisia taitoja tärkeänä. Vertaissuhdehaasteista kärsivien lasten sosiaalisissa taidoissa korostui tiettyjä osatekijöitä, joissa lapsilla oli vanhempien mukaan vielä kehitettävää: prososiaaliset taidot, emotionaaliset taidot, yhteistyötaidot ja itsetunto sekä vertaisryhmiin pääseminen ja epäonnistumisten kohtaaminen koettiin lapsilla haasteiksi. Näiden heikkouksien on havaittu ennustavan yksilöllisiä eroja sosiaalisissa ja emotionaalisissa kompetensseissa. (Neitola 2018, 401, 407.)

Toiminnallisen opinnäytetyöprojektimme tarkoituksena oli luoda lapsen sosioemotionaalaisia taitoja ja niiden tukemista käsittelevä sähköinen opas varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille ja huoltajille. Opasta voidaan myös hyödyntää varhaiskasvatuksen ammattilaisten työvälineenä vanhempainillassa. Tavoitteena oli rakentaa sisällöltään jäsennelty ja johdonmukainen sekä ulkoasultaan selkeä ja miellyttävä opas, josta lasten huoltajien on mahdollista saada tietoa ja tukea lapsen sosioemotionaalisten taitojen ymmärtämiseen ja tukemiseen. Huoltajilla on tärkeä rooli lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa, joten myös huoltajien tukeminen näiden taitojen ohjaajana on merkittävää. Vaikka lapsen sosiaalista ja emotionaalista kehittymistä muovaavatkin osaksi sisäiset tekijät, suuri merkitys ympäristötekijöistä koostuu juuri huoltajien sekä muiden kasvattajien kasvatustavalla ja oppimismahdollisuuksien tarjoamisella (Opetushallitus 2017, 7).

Oppaalla on merkityksellinen rooli niin yksilö- ja yhteisötasolla kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Opas toimii vanhempia osallistavana hyödyllisenä työvälineenä varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö on yksi keskeisimmistä avaintekijöistä lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa; yhteistyön kautta rakentuvat yhteiset toimintatavat voivat hioutua lasta tukevaksi johdonmukaiseksi ja jatkuvaksi kokonaisuudeksi varhaiskasvatuksen ja kodin välillä (Opetushallitus 2022, 21). Huoltajien ja varhaiskasvatuksen välisen hyvän vuorovaikutuksen ja yhteistyön kautta on mahdollista vahvistaa lapsen oppimista ja sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä, mikä tukee samalla myös huoltajien toteuttamaa tärkeää kasvatustehtävää.

Kiinnittämällä huomiota lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittämiseen niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa, voidaan välillisesti vaikuttaa myös koko varhaiskasvatusyhteisön ja perheyhteisöjen sosiaaliseen sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kun lapsen sosioemotionaalaisia valmiuksia tuetaan varhain, lapsi saa paremmat eväät erilaisten tilanteiden ja haasteiden kohtaamiseen sekä käsittelyyn. Nykyaikana lapset voivat kohdata paljon erilaisia haasteita, kuten kiusaamistilanteita tai mielenterveydellisiä haasteita, joten on erityisen tärkeää olla tukemassa lapsen sosioemotionaalista kehitystä alusta alkaen. Tämän vuoksi oppaan käyttö voi yhteiskunnallisella tasolla auttaa ennaltaehkäisemään myöhemmin elämässä ilmeneviä haasteita, kuten sosiaalisia tai psyykkisiä ongelmia, sekä edistää hyvinvointia yhteisöissä, joissa yksilöillä on paremmat valmiudet käsitellä tunteita, ratkaista riitoja ja rakentaa positiivisia ihmissuhteita.

2 VARHAISKASVATUKSEN JA PERHEEN VÄLINEN KASVATUSYHTEISTYÖ

2.1 Varhaiskasvatus sosiaalisena ympäristönä

Tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatusta tarkastellaan sosiaalisen ympäristön näkökulmasta. Lain mukaan “varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivaltaalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10 §.) Varhaiskasvatus toimii lapselle sosiaalisena ympäristönä tarjoamalla mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja sosiaalisten suhteiden luomiseen. Oma varhaiskasvatusryhmä on konkreettisin yhteisö lapselle, jossa kuulumisen tunne kehittyy. Se kietoutuu vuorovaikutukseen, siihen miten lapsi suhtautuu muihin ryhmään kuuluviin lapsiin sekä miten muut lapset suhtautuvat häneen. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävänä on aktiivisen vuorovaikutuksen keinoin tukea lapsen liittymistä ryhmään ja vahvistaa myönteisiä sekä hyväksyviä vuorovaikutuskokemuksia eri osapuolten välillä. (Nivala 2021, 53.)

Varhaiskasvattajilla on tärkeä merkitys lasten hyvinvoinnille sosioemotionaalisen tuen näkökulmasta. Tietous tunteista ja tuntemuksista rakentuu varhaiskasvatuksessa erilaisissa kohtaamisissa ja tilanteissa tiedon tulkinnan ja toimintakehyksen valinnan kautta. Varhaiskasvattajat voivat käyttää erilaisia keinoja yhdistäviä menetelmiä haastavissa tilanteissa, kuten suoraan muokkaamalla lasten toimintaa tukemalla heitä haastavissa tilanteissa ja tarjoamalla lapsille erilaisia keinoja haastavien tilanteiden hallintaan itsenäisesti. Kasvattajat kehittävät lasten emotionaalista kompetenssia ja opettavat heitä selviytymään erilaisten tunteiden kanssa. (Kirvesniemi, Poikolainen & Honkanen 2019, 27.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan lapsia on varhaiskasvatuksessa rohkaistava tutustumaan muihin kulttuureihin, kieliin ja ihmisiin. Näin lapsia ohjataan myös ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin, sekä vahvistetaan lapsen sosiaalisia taitoja harjoittelemalla vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja erilaisissa tilanteissa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on näyttää lapsille esimerkkiä ja mallia omalla käytöksellään, ja varhaiskasvatuksessa harjoitellaan myös toisen ihmisen asemaan asettumista ja asioiden tarkastelemista monien erilaisten näkökulmien

kautta. Lasten kanssa harjoitellaan ristiriitojen tunnistamista ja niiden rakentavaa ratkaisemista. Tukemalla lapsen vertaissuhteita ennaltaehkäistään omalta osaltaan mahdollista kiusaamista, ja keskustelemalla avoimesti kiusaamis- tai riitatilanteista voidaan tukea lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymistä. (Opetushallitus, 2022, 27, 35.)

Varhaiskasvatuksella ja varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on olennainen rooli lasten sosioemotionaalisten taitojen sekä käyttäytymisen tukemisessa. Osallisuuden vahvistamisella voidaan tukea näitä ominaisuuksia, sillä toimiva toimintaympäristö vahvistaa kokemusta vertaisryhmään sekä yhteisöön kuulumisesta. (Heiskanen, Karhu & Närhi 2021, 83–84.) Sosiokulttuurisen teorian mukaan lapsi kehittyi asteittain yhteisön jäseneksi havainnoinnin ja omaksumisen avulla. Kehityksen luonne on voimakkaasti myös sosiaalista, ja tämä olisikin hyvä huomioida varhaispedagogiikan suunnittelussa. Lapsi oppii ja kasvaa seuraamalla muiden yhteisönsä jäsenten toimintaa ja rakentaa minäänsä lähiympäristön tarjoaman peilisuhteen kautta. (Hujala, Turja & Alijoki 2020, 26.)

2.2 Perhe lapsen kasvuympäristönä - sosiaalinen näkökulma

Vanhemman tai huoltajan rooli lapsen sosioemotionaalisisessa kehityksessä on erittäin merkittävä, sillä se on usein lapsen ensimmäinen ja tärkein sosiaalinen suhde. Vaikka vanhemmuus on myös merkittävä tekijä lapsen psykososiaalisen osaamisen kehityksessä, lapsen ja perheen välinen dynaaminen suhde on isossa osassa taitojen oppimisessa. Vanhemman tai huoltajan kyky tunnistaa ja reagoida lapsen antamiin merkkeihin sekä puolestaan lapsen reaktiot vanhempaan vaikuttavat tähän suhteeseen ja siihen, estääkö vai edistääkö se lapsen sosiaalisen ja emotionaalisen toiminnan kehittymistä. Taaperoikään ja siitä esikouluikään siirtyessä lapsesta tulee vähemmän riippuvaisia huoltajista, kun he oppivat paremmin säätelemään omaa käyttäytymistään. Sopeutuminen päiväkotimaailmaan riippuu lapsen taidoista säädellä omaa emotionaalista tilaansa ja samalla lapsi itsenäistyy huoltajastaan. Lapsen itsenäistymisestä huolimatta, lapsen itsesäätelykyvyt ovat kehittyviä koko lapsuuden ajan ja näin todella riippuvaisia varhaisesta vuorovaikutuksesta vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. (Cooper & Landry 2014, 179–182.)

Vanhemmat käyttävät monipuolisesti erilaisia tapoja edistääkseen lasten tunnetaitoja, mutta on tutkittu tiettyjen käytäntöjen vaikuttavan kehitykseen erityisesti positiivisella tavalla. Esimerkiksi

Dunsmoren ja Karnin (2001) tutkimuksessa huomattiin, että lasten tunnetaidot ovat olleet erityisesti korkeimmillaan silloin, kun heidän äitinsä ovat arvostaneet ja käyttäneet vahvasti tunnesanoja kuten "rakastaa" tai "toivoo". Tällaisten sanojen käyttö 15 kuukauden ikäisten lasten kanssa kehitti lasten kykyä havaita muiden tunnetiloja 24 kuukauden ikäisenä. Aikuiset, jotka aktiivisesti kannustavat lapsiaan keskustelemaan tunteistaan erityisesti voimakkaita tunteita herättävissä tilanteissa, voivat hyvin edistää lapsen kykyä ymmärtää ja käsitellä omia tunteitaan ja siten vahvistaa heidän tunneälyään. Lapset myös peilaavat vahvasti vanhempiaan, ja heidän käyttäytymisensä ja reaktionsa vaikuttavat vahvasti lasten sosioemotionaaliseen oppimiseen. Esimerkiksi lapsi voi oppia yhdistämään tulen pelkoon, jos näkee isänsä välttävän kosketusta tulen kanssa useaan otteeseen, vaikka isä ei sanoisikaan itse tulesta mitään. Vanhemmilla on siis suuri vaikutus sosioemotionaalisten taitojen kehittymiseen, ja he voivat opettaa niitä joko tahattomasti tai tarkoituksenmukaisesti. (Cooper & Landry 2014, 184–185.)

Erityisesti varhainen kiintymyssuhde vanhempiin on keskeisessä osassa lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. (Cooper & Landry 2014, 184–185.) Psykologinen vanhemmuus muodostuu kiintymyssuhteesta, jossa lapselle syntyy vahva tunneside ja kokemus vanhemmasta. Biologisen vanhemman kanssa asuvalla lapsella on selvä kokemus vanhemmuudesta, mutta sijaiskodissa asuessaan psykologisen vanhemmuuden voi täyttää puolestaan sijaisvanhempi, jos lapsen ja sijaisvanhemman välille syntyy vankka tunneside. (Hiltunen 2015, 14.) Lapset elävät pääosin välittömissä sosiaalisissa suhteissa lähiyhteisöissään, mutta kasvaessaan osallisiksi ja toimijoiksi näissä yhteisöissä he omaksuvat vähitellen myös roolin osana yhteiskuntaa ja sen sosiaalista, kulttuurista ja poliittista elämää (Nivala & Ryyänen 2019, 202).

2.3 Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien välinen yhteistyö

Varhaiskasvatuslaissa säädetään, että varhaiskasvatuksen ja lapsen huoltajan tulee toimia yhteistyössä tukien lapsen kehitystä ja hyvinvointia, ja tämän ohella varhaiskasvatuksen tulee tukea huoltajaa lapsen kasvatuksessa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §). Lain lisäksi huoltajien kanssa toteutettavaa yhteistyötä ja kasvatusyhteistyötä käsitellään myös esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa monessa eri kohdassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden

(2022) mukaan kasvatusyhteistyö on oleellista, sillä se luo lapselle jatkuvuuden ja turvallisuuden kokemuksia sekä rakentaa kasvatuksesta lapsen kannalta toimivan kokonaisuuden. Hyvän kasvatusyhteistyön yhtenä edellytyksenä on varhaiskasvatuksen arvoperustan mukaisesti perheen monimuotoisuutta kunnioittava työote, jolloin suhtaudutaan avoimesti ja kunnioittavasti muun muassa perheen kulttuuria, katsomusta ja kasvatuskäytäntöä kohtaan. (Opetushallitus 2022, 21, 23.)

Varhaiskasvatuksen ja huoltajien välistä yhteistyötä on vuosikymmenten saatossa korostettu. Esi-merkiksi huoltajien ja varhaiskasvattajien väliset keskustelut kasvatuksesta ja hoidosta aloitettiin 1980-luvulla, kun päiväkodin yhdeksi päätehtävistä tuli kotona tapahtuvan kasvatuksen tukeminen. Kasvatuskumppanuuden käsite ilmaantui 2000-luvulla Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jolloin lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen yhdessä vanhempien ja huoltajien kanssa aloitettiin. Varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö ei ole täysin uutta, mutta sen painopiste on muuttunut päivähoiton muututtua varhaiskasvatukseksi. (Ranta 2021, 41.)

Yhteistyö huoltajien kanssa on varhaiskasvatuksen kannalta merkittävää. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien välisellä yhteistyöllä on merkitystä lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin. Yhteistyöllä pyritään yhteisesti edistämään lapsen tervettä ja turvallista kasvua sekä oppimista ja kehittymistä. (Opetushallitus 2024.) Bronfenbrennerin systeemiteorian (1979) mukaan ekologisesta näkökulmasta tarkasteltuna lapsi ei elä sosiokulttuurisessa tyhjiössä, vaan hän toimii yhteisön aktiivisena jäsenenä, minkä seurauksena vastavuoroinen vuorovaikutus kehittää häntä ihmisenä. Keskeistä on siis persoonan ja eri vuorovaikutteisten tasojen välisten yhteyksien tarkastelu. (Minkkinen 2015, 28.) Kehitysprosessien kannalta merkitykselliset ympäristöt eivät rajoitu ainoastaan yhteen välittömään kokemusympäristöön, vaan niihin lukeutuu myös eri ympäristöjen väliset yhteydet sekä laajemmista rakenteista lähtevät ulkoiset ja välilliset vaikutukset. (Bronfenbrenner 1979, 3, 22; Minkkinen 2015, 28.)

Lapsen kehitykseen vaikuttava ekologinen ympäristö eli eri ympäristöjen kokonaisuus koostuu laajasti toisiinsa vaikuttavista systeemeistä, jotka ovat järjestyneet toistensa kanssa sisäkkäin. Näitä usealla eri tasolla vaikuttavia vuorovaikutteisia tasoja kutsutaan mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeiksi. (Bronfenbrenner 1979, 3, 22; Minkkinen 2015, 28.) Mikrosysteemi on välitön ympäristö, jossa lapsi voi osallistua kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. Tällaisia suoran vuorovaikutuksen paikkoja ovat muun muassa perhe, päiväkotikielinen ja leikkipaikka. Mikrosysteemin rakennuspalikat

muodostuvat erilaisista toimintatekijöistä, rooleista ja ihmisten välisistä suhteista. Mesosysteemi on mikrosysteemien välinen vuorovaikutuksellinen järjestelmä, ja se koostuu kahden tai useamman ympäristön keskinäisistä suhteista. Esimerkiksi perheen, varhaiskasvatuksen ja lähipiirin väliset vuorovaikutussuhteet ovat osa mesosysteemiä, joka vaikuttaa lapsen kehitykseen. (Bronfenbrenner 1979, 22, 25.) Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria tukee ajatusta siitä, että varhaiskasvatuksen ja huoltajien välinen yhteistyö on tärkeää, koska se tuo näkyväksi systeemien välisen vuorovaikutuksen merkityksen johdonmukaisen ja tukevan kasvu ympäristön kannalta.

Luottamus, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja vastavuoroinen kunnioitus ovat kasvatusyhteistyön tukipilareita. Kasvatustyötä koskevia arvoja, tavoitteita ja vastuita käydään varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa läpi. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuutta ja vanhemmuutta koskevat kysymykset. Vuorovaikutus sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön aloitteellisuus ja aktiivisuus ovat yhteistyön toteutumisen kannalta keskeisiä. Vastuu yhteistyön toteutumisesta on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee mahdollistaa huoltajille osallistuminen varhaiskasvatustoiminnan suunnittelemiseen sekä kehittämiseen. Yhteistyösuhteen rakentumista, huoltajien osallisuuden edistämistä sekä aktivoimista vastavuoroisuuteen edistää esimerkiksi pedagogisen toiminnan esittelemisen. Myös säännöllinen tiedottaminen varhaiskasvatuksen toiminnasta tukee yhteistyötä ja osallisuutta. Yhteistyö voi olla myös huoltajien keskinäisen verkostoitumisen kannalta merkityksellistä. (Opetushallitus 2022; Ranta 2021, 44)

Yhteistyöllä on monia muotoja. Yhteistyötä huoltajien ja varhaiskasvatuksen välillä on muun muassa päivittäisten kuulumisten kertominen sekä päivän toiminnan esittely päiväkotiin saapumis- sekä kotiin lähtövaiheessa. Yhteistyötä on myös varhaiskasvatussuunnitelman keskustelut yhdessä huoltajien kanssa sekä vanhempainillat. Vanhempainiltojen tarkoitus on kutsua huoltajat yhteisesti koolle esimerkiksi tärkeän kasvatuksellisen aiheen ympärille ja sen yhteydessä myös esitellä toimintaa sekä tutustuttaa huoltajia sekä työntekijöihin että muihin huoltajiin. Vanhempainillat voivat sisältää info- tai teoriaosuuden sekä yhteisiä toiminnallisia aktiviteetteja tai keskusteluja. (Suomen vanhempainliitto ry. s.a.)

3 LAPSEN SOSIOEMOTIONAALISET TAIDOT JA NIIDEN TUKEMINEN VARHAISLAPSUUDESSA

3.1 Varhaislapsuuden sosioemotionaaliset taidot

Hyvien sosioemotionaalisten taitojen omaaminen auttaa lasta oppimaan ja sopeutumaan sosiaaliin tilanteisiin, sekä suoriutumaan akateemisesti paremmin ja selviytymään stressaavissa tilanteissa. Sosioemotionaalisiin taitoihin sisältyy muun muassa tunne- ja itsesäätelytaidot, sosiokognitiiviset kyvyt, sosiaalinen tietoisuus ja sosiaaliset taidot, ongelmanratkaisukyky sekä motivaatio ja prososiaaliset pyrkimykset. Sosioemotionaalisten taitojen kehityksessä ilmenevät haasteet voivat jo varhaisessa iässä vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen, jolloin lapsella voi olla myös riski jäädä vertaistensa ulkopuolelle. Jopa varhaiskasvatusikäisillä lapsilla voi olla syrjäytymisriskiin johtavia haasteita kaverisuhteissa, mikä vaikuttaa laajasti lapsen itsearvotukseen ja kykyyn sopeutua, sekä johtaa usein tyytymättömyyteen ja haasteiden kasautumiseen. Varhaiskasvatuksessa painotetaan vuorovaikutustaitojen kartuttamista ikätason mukaisesti opetussuunnitelmien perusteissa. (Koivula & Neitola 2020, 27–28.)

Sosioemotionaalisiin taitoihin lukeutuu yksilöllisten tunteiden ilmaiseminen ja hallinta sekä sosiaalinen yhdessä toimimisen ulottuvuus. (Martikainen & Oikarinen 2021, 148.) Sosiaalista ja emotionaalista oppimista tutkiva ja kehittävä CASEL-tutkimuskeskus on määritellyt viisi sosioemotionaalisten taitojen ydintaitoa, joita ovat itsetietoisuus ja itsesäätely, sosiaalinen tietoisuus ja ihmissuhdetaidot sekä vastuullinen päätöksenteko. Ensimmäinen sosioemotionaalisten taitojen ydintaito, itsetietoisuus, käsittää yksilön kyvyn havainnoida omia tunteita ja ajatuksia sekä ymmärtää, miten ne heijastuvat omassa käyttäytymisessä. Itsetietoisuuteen läheisesti liittyvä toinen yksilöllinen ydintaito, itsesäätely, koostuu kyvystä säädellä tunteita ja käyttäytymistä eri olosuhteissa. Sosiaalisen yhdessä toimimisen ulottuvuuteen kuuluva sosiaalinen tietoisuus puolestaan ilmenee kykyinä huomioda toiset, osoittaa empatiaa ja ymmärtää käyttäytymiseen liittyviä normeja. Sosiaalisen yhdessä toimimisen ulottuvuuteen liittyy olennaisesti myös ihmissuhdetaidot eli taidot rakentaa ja ylläpitää terveitä ja palkitsevia ihmissuhteita erilaisten yksilöiden ja ryhmien kanssa. Viides sosioemotionaalisten taitojen ydintaito, vastuullinen päätöksenteko, koostuu kyvystä tehdä rakentavia ja kunnioittavia valintoja, jotka ottavat huomioon eettiset ja sosiaaliset normit sekä tukevat kaikkien osapuolten hyvinvointia. (CASEL 2013, 9; Hautamäki 2023, 7.)

Varhaislapsuudessa sosioemotionaalisten taitojen kehittyminen tapahtuu nopeasti ja kehityksen eri osa-alueet saattavat olla ajoittain joko päällekkäisiä tai erillisiä. Sosioemotionaalisten taitojen kehittymiselle on ominaista ikäkausittaiset vaihtelut. Alle 3-vuotiailla sosiaalisesti hioutunut ja vuorovaikutteisempi käyttäytyminen ei ole vielä täysin kehittynyt, joten pienten lasten tunteet perustuvat eri tilanteissa vielä vetovoimaan tai vastenmielisyyteen, eli asiat tuntuvat joko hyvältä tai pahalta. 4-vuotiaat lapset puolestaan harjoittelevat vielä taitoa olla huomioimatta itsekeskeistä emotionaalista näkökulmaansa tulkitessaan toisen ihmisen viestintää. Noin 2–5-vuotiaina lapset ovat omak-suneet myönteisten tunteiden erilaisia ilmaisutapoja, joiden avulla he voivat lisätä ja parantaa yhteenkuuluvuutta vertaissuhteissa. (Honkala 2023, 9–10.)

Lapsen kasvattajaa tukee sosiaalipedagoginen lähestymistapa, joka perustuu lapsen hoivan ja kasvatuksen yhdistämiseen sekä lapsikeskeiseen ja holistiseen näkemykseen. Tällöin pelkän koulumaisen kognitiivisen oppimisen painottamisen sijaan keskitytään luonnollisen kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Kokonaisvaltaisuus käsittää varhaiskasvatuksen oppi-isien Fröbelin ja Pestalozzin mukaisesti “pään, sydämen ja käsien metaforan toteuttamista käytännössä”. Metaforassa pää tarkoittaa järjellä ja tiedolla kasvattamista sekä kognitiivista tukemista, kun taas sydän tarkoittaa tunteita, empatiaa ja altruistista eli epäitsekkästä ajattelua. Kädet puolestaan kuvastavat toiminnallisuutta eli lasten luonnollisia toimintatapoja, kuten leikkiä, tutkiskelua ja luovuutta. Sosiaalipedagoginen lähestymistapa mahdollistaa lapsen ja kasvattajan suhteen rakentamisen siten, että lapsi tulee kohdatuksi omana ainutlaatuisena yksilönä ja kehitty samanaikaisesti myös osana laajempaa yhteisöä. (Nivala & Ryyänen 2019, 200–201.)

Opetushallituksen vuonna 2017 julkaiseman tilannekartoituksen mukaan lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa hyödynnetään varhaiskasvatuksessa monia erilaisia menetelmiä, mutta kaikki käytetyt menetelmät eivät ole välttämättä tutkimuksellisesti perusteltuja tai tarpeeksi selkeitä. Päiväkodin johtajien vastauksista kävi ilmi tukitoimista noin puolen kohdistuvan lapsiin, joilla on erityisen tuen tarpeita. Menetelmissä toteutuu varhaisen puuttumisen periaate eli lapsen haasteisiin tarttumisen mahdollisimman nopeasti tutussa ympäristössä, mutta tehokasta olisi myös harjoitella taitoja koko lapsiryhmän kanssa mahdollistaen vertaisoppimisen muilta lapsilta osana varhaiskasvatuksen arkea. Tutkimustulosten mukaan myös johdonmukaista tukemista, ongelmien ennaltaehkäisyä, kiireetöntä ja lapsilähtöistä sekä tukevaa ja ymmärtävää työtä pidettiin oleellisena osana sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. (Opetushallitus 2017, 47–48.)

Varhaiskasvatuksen ohella myös huoltajilla on tärkeä rooli lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Osana tutkimusta, joka tarkasteli vanhempien roolia lasten sosiaalisten taitojen ohjaajana, selvitettiin vanhempien käyttämiä menetelmiä sosiaalisten taitojen opettamisessa ja tukemisessa. Useimmat tutkimukseen osallistuneista vanhemmista opettivat sosiaalisia taitoja päivittäisten tilanteiden ja kohtaamisten kautta arjessa, mikä on luonnollinen ja tehokas tapa lasten sosioemotionaalisten taitojen opetteluun. Kuitenkin vähemmistö vanhemmista tunnisti itsensä sosiaalisten taitojen roolimalliksi, vaikka vanhempien käytännöt ja mallintaminen ovat osoittautuneet tehokkaiksi opetusmenetelmiksi. Vanhemmat eivät välttämättä tiedosta merkitystään sosiaalisia ja emotionaalisia kompetensseja tukevan kanssakäymisen roolimalleina. (Neitola 2018, 405–408.) Seuraavassa alaluvussa käsitellään sosiaalista ja emotionaalista kompetenssia tarkemmin eriteltyinä.

3.2 Sosiaalinen ja emotionaalinen kompetenssi osana sosioemotionaalisia taitoja

Sosiaalisella ja emotionaalisella kompetenssilla on merkittävä rooli ihmisen elämässä, ja tukemalla näitä kompetensseja voidaan ehkäistä ja vähentää riskikäyttäytymistä, kuten kiusaamista ja väkivaltaa. (CASEL 2013, 9.) Yhä useammat tutkimukset osoittavat, että sosiaalisen ja emotionaalisen kompetenssin varhainen kehitys vaikuttaa lapsen myöhempään menestykseen elämässä. Nämä vaikutukset voivat näkyä muun muassa terveydessä ja hyvinvoinnissa, akateemisessa pärjäämisessä ja työsuorituksissa sekä yleisesti sosiaalisissa suhteissa. Sosiaalisen ja emotionaalisen kompetenssin puutteet voivat puolestaan lisätä muun muassa akateemisten vaikeuksien, rikollisuuden ja huonojen sosiaalisten suhteiden kaltaisten ongelmien todennäköisyyttä tulevaisuudessa. Tämän vuoksi lasten sosiaalisen ja emotionaalisen osaamisen tukeminen on tärkeää, jotta he saavat parempia selviytymistaitoja ja -strategioita erilaisten tilanteiden hallitsemiseksi koko elämän ajalle. (Deans ym. 2018, 363, 365–366.)

Vaikka sosiaalinen ja emotionaalinen kompetenssi täydentävät toisiaan ja liittyvät vahvasti toisiinsa, ne ovat silti omia, erillisiä rakenteitaan. (Deans ym. 2018, 365–366.) Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan moniulotteista rakennetta, johon sisältyy lasten positiivinen vertaisvuorovaikutus, hyvät tunne- ja itsesäätelytaidot sekä taito mukautua erilaisiin sosiaalisiin ympäristöihin. (Lerkkanen ym. 2018, 209.) Sosiaalisen kompetenssin myötä yksilö kykenee aloitteellisuuteen

sekä joustavaan ja myönteiseen vuorovaikutukseen, minkä avulla voidaan luoda ja ylläpitää positiivisia suhteita muihin ihmisiin. Kompetenssi kattaa tunteiden säätelyn lisäksi käyttäytymisen säätelyn taidon, jolloin yksilö kykenee kommunikoimaan omista tunteistaan ja aikomuksistaan. (Hautamäki 2023, 7–8.) Sosiaalinen kompetenssi on jaettu kahteen keskeiseen näkökulmaan; prososiaaliseen ja antisosiaaliseen näkökulmaan. Prososiaalisella käyttäytymisellä tarkoitetaan sosiaalisesti toivottua käyttäytymistä, eli sen näkökulmasta katsottuna lapsi omaa hyvät yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidot sekä osaa auttaa, jakaa ja osallistua ryhmätoimintaan. Antisosiaalisella käyttäytymisellä taas tarkoitetaan epäsosiaalista eli impulsiivista ja häiritsevää käyttäytymistä. Sen näkökulmasta katsottuna lapsella voi olla fyysistä tai verbaalista aggressiivisuutta sekä heikot tunteensäätely- ja itseilmaisutaidot. (Lerkanen ym. 2018, 209.)

Hyvällä sosiaalisella kompetenssilla on todettu olevan vaikutusta akateemisessa suorittamisessa; lapsen prososiaalisella käyttäytymisellä on vahva vaikutus myöhempään akateemiseen suoritukseen verrattuna aikaisempiin suorituksiin arvosanoin arvioituna. Tarttumalla ja panostamalla lapsen sosioemotionaalisiin taitoihin jo varhaislapsuudesta lähtien panostetaan siis merkittävästi myös lapsen tulevaisuuteen kouluelämässä, sillä sosiaalinen kompetenssi korreloituu suoraan lasten kykyyn osallistua vertaisvuorovaikutukseen sekä kykyyn oppia uutta. (Lerkanen ym. 2018, 208.) Sosiaalinen kompetenssi on yksi tärkeimmistä piirteistä pienten lasten ei-kognitiivisessa kyvykkyydessä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset havainnoivat monia tilanteita, joissa lapset tarvitsevat näitä taitoja hallitakseen vuorovaikutusta ikätovereiden ja aikuisten kanssa, ja he pystyvät siten arvioimaan lasten sosiaalisen kompetenssin tasoa. (Crowley, Greenberg & Jones 2015, 2.)

Emotionaalinen kompetenssi puolestaan tarkoittaa ensinnäkin yksilön kykyä tunnistaa, ilmaista ja ymmärtää tunteita. Kompetenssin keskeistä sisältöä ovat myös tunteiden säätelyn ja reflektoinnin hallinta sekä itse-efektiivisyyden osoittaminen tunteita herättävissä sosiaalisissa tilanteissa. (Deans ym. 2018, 365–366.) Varhaislapsuudessa emotionaalisten taitojen tärkeitä kehitysaskelaita on ymmärtää, että kaikki ihmiset kokevat tunteita, eri tilanteet voivat synnyttää erilaisia tunteita ja ihmiset ilmaisevat tunteita yksilöllisillä tavoilla. Lapsen on tärkeä oppia myös ymmärtämään, että muut voivat kokea erilaisia tunteita kuin itse ja että omiin sekä muiden tunteisiin pystyy vaikuttamaan. (Hautamäki 2023, 9–10.)

Lasten tunnetaitoihin vaikuttaa huoltajien käyttäytyminen, mallintaminen ja perheen emotionaalinen ilmapiiri. Banduran sosiaalisen oppimisen teorian mukaan lapset oppivat tunteiden

säätelytaitoja esimerkiksi tarkkailemalla ja mallintamalla huoltajiaan sekä heidän emotionaalista vuorovaikutustaan. Huoltajien omaksumat tunteiden säätelytaidot vaikuttavat merkittävästi huoltajan käyttäytymiseen ja toimintaan. (Yin 2024, 19, 21.) Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen auttavat lasta tunteiden hallinnassa, ja tunteiden ymmärtäminen puolestaan vahvistaa empaattisuutta muiden tunteita kohtaan sekä edistää prososiaalista käyttäytymistä. Nämä ominaisuudet johtavat positiiviseen asemaan omassa vertaisryhmässä, mikä on tärkeä osa myös sosiaalista kompetenssia. (Deans ym. 2018, 365–366.)

Tutkimuksessa, joka tarkasteli vanhempien roolia lasten sosiaalisten taitojen ohjaajana, korostui se, että vanhemmat pyrkivät opettamaan lapsilleen pääasiassa prososiaalisia taitoja. Vanhemmat, joiden lapsilla ei ollut haasteita vertaissuhteissa, valmensivat lapsiaan hieman enemmän sosiaalisissa taidoissa kuin ne vanhemmat, joiden lapsilla oli haasteita vertaissuhteissa. Tämä voi johtua heidän auktoritatiivisemmasta kasvatustyylistään, joka vaikuttaa positiivisesti lasten sosiaalisiin lopputulemiin. Vanhemmat arvioivat tunnetaidot vain neljänneksi tärkeimmiksi opetettaviksi sosiaalisiksi taidoiksi, vaikka he pitivätkin niitä toiseksi eniten kehitettävänä alueena. Lapset eivät saa välttämättä riittävästi tärkeää ohjausta emotionaaliseen oppimiseensa ja kehitykseensä, etenkin ne, joilla on haasteita vertaissuhteissa. Tämä voi johtaa rajoittuneisiin emotionaalisiin taitoihin. Tutkimusnäytön mukaan vanhempien antama laadukas valmennus ja tuki on yhteydessä lapsen taitavaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Neitola 2018, 404–405, 407–408.) Seuraavassa alaluvussa käsitellään konkreettisemmin erilaisia lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisen keinoja.

3.3 Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen

Huoltajat ja vanhemmat voivat omalla toiminnallaan tukea lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä monilla tavoilla. Lapsen lähimmillä aikuisilla on keskeinen rooli lapsen sosiaalistumisessa, ja he voivat toimia opettajina ja neuvojina, auttaen lasta omaksumaan yhteisön sosiaalisia normeja ja sääntöjä. He ohjaavat lasta vuorovaikutustilanteissa ja auttavat ratkaisemaan sosiaalisia haasteita. Vanhemmat ja huoltajat ovat myös merkittävässä roolissa lapsensa sosiaalisten toimintamahdollisuuksien mahdollistamisessa, kuten sosiaalisten ympäristöjen valinnassa, joissa

lapsella on mahdollisuus kohdata muita lapsia, kuten päiväkodissa, koulussa tai harrastuksissa. (Neitola 2011, 45.)

Satu Hautamäen (2023) pro gradu -tutkielmassa varhaiskasvatuksen ammattilaisten ajatuksista aikuisen tuen ja tunnetaitojen merkityksestä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa pe-rehdyttiin varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksiin aikuisen roolista lasten sosioemotionaa-listen taitojen tukemisessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti sitä, kuinka varhaiskasvatuk-sessa työskentelevät ammattilaiset kokevat aikuisen roolin lapsen tunteiden tunnistamisen, sääte-lyn ja ilmaisun tukemisessa. Tutkimuksen tuloksissa aikuisen tuen keinoista nousi esiin neljä kes-keistä teemaa, joiden alle tuen keinot voidaan jaotella; lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutuk-seen, lapsen tunnesäätelyn tukemiseen, oppimisympäristöön ja lapsen vertaissuhteiden tukemi-seen. (Hautamäki 2023, 31.) Vaikka tutkimus pohjautuu varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkö- kulmiin, tutkimuksesta saatuja tuloksia voisi nähdä sovellettavan myös kotiolosuhteisiin sekä huol- tajiin ja vanhempiin, sillä se tarjoaa arvokkaita näkökulmia aikuisen roolista lapsen sosioemotio-naalisten taitojen tukemisen kontekstissa.

Vuorovaikutussuhde aikuisen ja lapsen välillä on tärkeässä roolissa lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä. Tärkeää vuorovaikutuksessa on lapsen tunteiden ja tarpeiden tunnistami-nen ja niihin empaattisesti suhtautuminen sekä lapsen yksilöllinen ja rauhallinen kohtaaminen. Lap-sen on tärkeää tulla huomatuksi ja kohdatuksi. (Hautamäki 2023, 31–32.) Leikkiminen yhdessä vanhemman kanssa on tärkeä keino lapsen sosiaalisten taitojen kehittämiseksi. Vanhempien tai huoltajien osallistuminen leikkiin eri tavoin vaikuttaa lapsen kykyyn muodostaa ystävyyssuhteita ja kehittää sosiaalisia taitojaan. Vanhemman tasavertainen ja myötätuntoinen vuorovaikutus lapsen kanssa edistää lapsen hyväksyntää kaveripiirissä ja kehittää hänen sosiaalista kompetenssiaan. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus leikin aikana vaikuttaa positiivisesti lapsen emotionaali- seen kyvykkyyteen, joka vaikuttaa lapsen kykyihin tunnistaa emotionaalisia viestejä, toimia vertais- tensa kanssa ja muodostaa kaverisuhteita. (Neitola 2011, 56–58.)

Vanhempien tunteiden ilmaisulla on myös merkitystä. Esimerkiksi myönteinen tunneilmaisu tukee lapsen toverisuhteita ja niiden muotoutumista, kun taas kielteinen tunneilmaisu voi johtaa ongelmiin vuorovaikutuksessa. Aikuiset voivat tukea lapsen tunneilmaisua ja auttaa häntä tulkitsemaan mui- den tunteita. Erilaisten tunteiden tunnistamisen lisäksi niiden sanoittaminen yhdessä lapsen

kanssa auttaa tukemaan tunteiden ymmärtämistä. Satu Hautamäen (2023) pro gradu – tutkielmassa erityisen tärkeäksi lapsen sosioemotionaalisen kehityksen kannalta koettiin lapsen tunteiden sanoittaminen sekä syy-seuraussuhteiden käsitteleminen (Hautamäki 2023, 41). Heli Honkalan (2023) pro gradu -tutkielmassa selvitettiin, mitä elementtejä lapset itse kokivat tärkeiksi oman hyvinvointinsa eduksi. Tutkimuksessa tunteiden käsittely nostettiin esille, ja erityisesti kielteisten tunteiden sanoittaminen ja tunnistaminen koettiin haastavammaksi. (Honkala 2023, 2; 29; 36.) Lapsen tunnesäätelyä ja tunteiden käsittelyä on siis merkittävää tukea aikuisen roolista. Huoltajat ja lähimmät aikuiset voivat tukea lapsen tunteiden käsittelyä tunnistamalla ja sanoittamalla niitä, myös negatiivisten tunteiden ilmetessä.

Vanhempien ja huoltajien rooli on myös tärkeä sosiaalisen ympäristön muokkaamisessa. He voivat valita lapselle sopivia ympäristöjä ja yhteisöjä, kuten puistot, erilaiset kerhot tai kirjasto, jotka edistävät sosiaalista kanssakäymistä. Aikuiset voivat auttaa lasta tapaamaan kavereita ja tukea näin lapsen sosiaalista verkostoa. Vanhemmat ja huoltajat voivat vaikuttaa suoraan lapsen sosiaaliseen kehitykseen esimerkiksi järjestämällä leikkittelaisuuksia, valvomalla lapsen vuorovaikutusta kavereiden kanssa ja tarjoamalla lapselle mahdollisuuksia tutustua uusiin ystäviin. He voivat opettaa lapselle, miten leikit aloitetaan ja kuinka vuorovaikutuksessa käytetään tunneilmaisuja ja vastavuoroisuutta. (Neitola 2011, 70–71.)

Vanhemmat ja huoltajat voivat myös toimia kuin opastajina, auttaen lastaan sosiaalisen vuorovaikutuksen käytännöissä ja tarjoamalla jatkuvaa tukea. Tämä voi olla esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden hallinnan ohjausta tai avustamista ristiriitojen ratkaisuun. On tärkeää, että vanhemmat ja huoltajat puuttuvat lapsensa sosiaaliseen toimintaan oikea-aikaisesti ja tukevat lasta erityisesti vuorovaikutustaitojen kehittämisessä. (Neitola 2011, 69.) Satu Hautamäen (2023) pro gradu – tutkielmassa lasten vertaissuhteiden tukemisessa leikkittelanteiden havainnointi ja tuen tarpeen herkkä huomiointi nousi selkeästi vastauksissa yhteiseksi tekijäksi (Hautamäki 2023). Lapsen on mahdollista oppia sosioemotionaalisia taitoja myös päivittäisissä arjen toiminnoissa, kuten ruokakaupassa käydessään, jonottaessaan tai esimerkiksi keskustellessaan ruokapöydässä. Näissä tilanteissa lapselle tarjoutuu oivallinen mahdollisuus harjoitella muun muassa vuorovaikutustaitoja, vuorotte-lua, muiden huomioon ottamista sekä omaa kärsivällisyyttään ja itsehillintää. Opetushallituksen vuonna 2017 järjestämän tilannekartoituksen mukaan lapset oppivat sosiaalisia taitoja sekä it-sesäätelyä juuri näissä arkisissa, nimenomaan toistuvissa tilanteissa (Opetushallitus 2017).

Aikuinen voi siis roolistaan tukea lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuksia sosiaalisiin kokemuksiin ja kohtaamisiin, opastaen ja ohjaten lapsen vuorovaikutusta sekä tarjoamalla mallia omalla käytöksellään tunteiden säätelyyn sekä käsittelyyn. Aikuisen läsnäolo on keskeinen tekijä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittämisessä. (Neitola 2011.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tuotekehitysprosessin tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa opas, jonka aiheena on lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukeminen. Oppaan kohderyhmänä on varhaiskasvatukseen ikäisten lasten vanhemmat ja huoltajat, mutta opasta voidaan hyödyntää myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten työvälineenä vanhempainillassa. Tarkoituksena oli kerätä ja koota oppaaseen tietoa varhaislapsuuden sosioemotionaalisesta kehityksestä ja sen tukemisesta hyödyntäen ammattikirjallisuutta sekä aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Tavoitteena oli toteuttaa luotettavaan tietoon perustuva opas niin, että se yhdistää sujuvasti sosioemotionaalisen kehityksen teoriapohjan ja käytännön. Oppaan avulla voidaan vahvistaa huoltajien osaamista lapsen sosioemotionaalisen kehityksen tukemisessa. Oppaan avulla on myös tarkoitus kehittää ja tukea huoltajien kanssa tehtävää kasvatusyhteistyötä. Opasta voidaan hyödyntää mainiosti sekä suoraan huoltajille jaettavana oppaana että materiaalina varhaiskasvatuksen vanhempainillassa.

Tuotoksen rakenteen laadullisina kriteereinä oli luoda ymmärrettävä ja johdonmukainen tietokokoisuus, jossa on toimiva ja selkeä rakenne. Sisällöllisinä laatukriteereinä oli tuotoksen perustuminen laadukkaaseen tietoon, saavutettavuus sekä käytännönläheiset ohjeistukset sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen. Esteettisinä laatutavoitteina oli luoda materiaalista visuaalisesti mahdollisimman selkeä, jotta siihen perehtyminen olisi mahdollisimman mielekästä. Tuotoksen laatukriteerit kuvaillaan myös alla olevassa taulukossa (Taulukko 1). Jokaisen laatutavoitteen täyttymistä arvioitiin välipalautteiden pohjalta, jolloin tuotosta oli mahdollista vielä parannella saatujen palautteiden perusteella.

TAULUKKO 1. Tuotoksen laadulliset kriteerit

Laatukriteerin tyyppi	Laatukriteeri	Laatukriteerin sisältö	Laatukriteerin toteutumisen vaikutus
Rakenteellinen laatukriteeri	Ymmärrettävyys	Selkeä ja ymmärrettävä kieliasu	Tuotoksen teksti ja sisältö on saavutettavaa

Rakenteellinen laatukriteeri	Johdonmukaisuus	Johdonmukainen ja jäsennelly rakenne	Tuotoksen käyttäminen ja seuraaminen on helppoa
Sisällöllinen laatukriteeri	Laadukas tieto	Tieto perustuu tutkimustietoon ja ammatilliseen kirjallisuuteen	Tuotosta voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa
Sisällöllinen laatukriteeri	Käytännönläheiset ohjeistukset	Teoriatiedon lisäksi konkreettisia ohjeistuksia lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen	Tuotoksesta saa konkreettisia tukemisen keinoja arkeen
Sisällöllinen laatukriteeri	Osallistavuus	Tuotos toimii kannustavana pohjana yhteiselle keskustelulle ja pohdinnalle	Sisältö kannustaa yhteistoimintaan
Esteettinen laatukriteeri	Visuaalinen selkeys	Selkeät otsikot, kappalejako, grafiikat ja kuvat	Tuotoksen ulkoasu on miellyttävä

Yhteistyökumppanin kanssa tavoitteena oli tehdä sujuvaa ja vuorovaikutuksellista ammatillista yhteistyötä. Sujuvan yhteistyön tavoite koostui käytännössä siitä, että yhteistyökumppanin kanssa rakennettiin yhteneväinen käsitys työn eri osa-alueista, kuten tavoitteista, toteutuksesta, aikataulusta sekä lopputuloksesta ja näitä eri osa-alueita toteutettiin yhdessä. Vuorovaikutuksellinen tavoite sisälsi muun muassa tiedon jakamista, yhteistä pohdintaa ja yhteisiä tapaamisia. Omana ammatillisen kehittymisen tavoitteena oli syventää tietoa ja ymmärrystä aihepiiristä sekä oppia tuotekehitysprosessissa tarvittavia taitoja. Perehtyminen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen ja sen tukemiseen sekä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön tukee varhaiskasvatuksen sosionomin ammatillista kehittymistä luomalla ilmiöstä ja sen eri osa-alueista tärkeän kokonaiskuvan. Tätä laajaa ymmärrystä ja tietoa voidaan hyödyntää työskennellessä varhaiskasvatuksen ammatillisina.

Opinnäytetyömme pohjautuu erityisesti kolmeen sosiaalialan kompetenssiin, joita ovat asiakastyön osaaminen, eettinen osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen eli

kehittämiskompetenssi (Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit 2023). Ammatillista kasvuamme asiakastyössä tukee yhteistyömme yhteistyökumppanin kanssa, kuin myös meidän välinen yhteistyömme opinnäytetyön tekijöinä. Oppaan aihe on tarkoitettu varhaiseksi tueksi vanhemmille ja huoltajille, mikä tukee heidän ja lastensa arkea tavoitteellisesti. Erityisesti alaikäisten lasten kanssa toimiessa eettisyys, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo korostuvat, ja opasta toteuttaessa on tärkeä huomioida erilaisten huoltajien ja aikuisten läsnäolo lapsen elämässä. Tavoitteenamme oli toteuttaa oppaasta yhdenvertainen tuotos kaikille vanhemmille ja huoltajille, esimerkiksi taustasta tai kielestä riippumatta. Tavoitteena oli auttaa vanhempia ymmärtämään ja tunnistamaan lapsen tukitarpeita sekä tunnetiloja arkielämässä sekä tarjota konkreettisia keinoja sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen. Toteutimme oppaan yhteistyössä Oulun ammattikorkeakoulun kanssa sekä pyysimme myös arvioita varhaiskasvatuksen henkilökunnalta, ja kehittämistyössä hyödynsimme jo aikaisemmin tuotettuja tutkimuksia aiheesta. Tavoitteenamme oli kehittää varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmille ja huoltajille hyvä ja tarpeellinen opas, joka jäisi käyttöön yksiköihin opinnäytetyömme valmistuttua. Lasten sosioemotionaaliset taidot ovat ajankohtainen aihe varhaiskasvatuksessa, ja huoltajille suunnatun oppaan avulla pyrimme tukemaan lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä jo varhaisessa vaiheessa.

5 KEHITYSPROSESSIN TOTEUTUS

Toteutimme opinnäytetyömme toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittämistyötä, jossa tavoitteena on kohderyhmää palveleva ammatillinen tuotos. Ammatillista kehittämistä tukee tutkimuksellinen harkinta ja erilaiset menetelmälliset toimintatavat. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tekijä osoittaa asiantuntijuutensa kirjoittamalla akateemisesti kehittämästään tuotoksesta sekä sen toteutuksen eri vaiheista. Tuotoksen ratkaisut perustellaan ammatillisella kirjallisuudella sekä aiempien tutkimusten ja hankkeiden tuloksilla. Perustelujen vahva argumentaatio pohjautuu myös toimeksiantajan kanssa sovittuihin aineistoihin, jotka soveltuvat kehittämiseen. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 9.)

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Oulun ammattikorkeakoulun. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena rakennettiin opas, jonka aiheena on lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukeminen. Oppaan kohderymänä on varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmat ja huoltajat, mutta opasta voidaan hyödyntää myös varhaiskasvatuksen ammattilaisten työvälineenä vanhempainillassa. Varhaiskasvatuksen henkilökuntaa konsultoitii oppaan tiimoilta marraskuussa 2024, ja pyysimme myös heiltä väliarviota oppaasta. Oppaan suunnittelun aloitimme tammikuun alussa 2025, josta oppaan rakentaminen ja luominen jatkui aina helmikuun loppuun 2025 asti.

Asiantuntijuuteen perustuvassa ja sitä kehittävässä työskentelyssä korostuvat järjestelmällisyys, kattavat perustelut sekä huolellinen dokumentointi. Prosessin eri vaiheissa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös tekojen ja valintojen eettisyyteen, vastuullisuuteen, luotettavuuteen sekä uskottavuuteen. Tämän vuoksi ratkaisujen tueksi kerättyä aineistoa tulee tarkastella, koota ja kirjata huolellisesti prosessin aikana. Kehittämistyössä tuotos toteutetaan yhteistyössä muiden osapuolten kanssa, jolloin tuotos voidaan liittää sujuvasti käytännön tarpeeseen tai osaksi suurempaa hanketta tai projektia. Valmiin tuotoksen jakamisen lisäksi keskeistä on toimeksiantajan kanssa yhteinen käsitteistö ja käytäntö jo tuotoksen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa sekä lopuksi raportin kautta välitetty tieto. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 9–10.) Jämsän ja Mannisen (2000) teoksessa Osaamisen tuotteistaminen, kuvataan tuotekehitysprosessissa olevan viisi eri vaihetta. Siihen kuuluu ensin ongelman tai kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointi ratkaisujen löytämiseksi sekä tuotteen luonnostelu, kehittäminen ja lopulta viimeistely. (Jämsä & Manninen, 2000, 28.) Toteutimme opinnäytetyön toiminnallisen osan eli oppaan kyseisen teoksen kehitysprosessin perusteella.

5.1 Ongelmien tunnistaminen ja ideointivaihe

Ensimmäisessä vaiheessa selvitimme ongelman laajuuden, sekä ketä asiakasryhmään kuuluu ja kuinka yleinen ongelma on (Jämsä & Manninen, 2000, 31). Lapsen sosioemotionaaliset taidot ja niiden tukeminen sekä lapsen huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö oli meitä opinnäytetyön tekijöitä kiinnostava aihe ja koimme sen osuvan varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvaan. Yleisessä keskustelussa on korostunut huoli lasten sosioemotionaalisisista taidoista ja niiden kehityksestä. Tämän vuoksi aiheemme rajautui tähän näkökulmaan ja ajatukseen toiminnallisesta opinnäytetyöstä. Tuotekehityksessämme oli opas lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta vanhemmille, ja lopullinen idea varhaiskasvatukseen suunnatusta oppaasta tuli yhteistyökumppanilta Oulun ammattikorkeakoululta.

Lapsen ensimmäinen ja tärkein suhde on yleensä vanhempaan, joten vanhemmilla on suuri rooli lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittämisessä. Vanhemmat opettavat niitä lapselleen joko tahallaan tai tahattomasti, ja sillä on myös suuri merkitys päiväkotiin siirtymisessä ja sopeutumisessa, jonka vuoksi opas on tärkeä osa varhaiskasvatukseen jaettavaksi vanhemmille. Terveystieteiden tutkimuskeskus THL aloitti vuonna 2019 FinLapset-tutkimuskokonaisuuden pienille lapsille ja heidän perheilleen heidän hyvinvoinnistaan. Sen tarkoituksena on tuottaa riittävästi ajankohtaista tietoa hyvinvointiin mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä ja muutoksista. (Terveystieteiden tutkimuskeskus THL 2024a.) Tutkimuksesta saatujen tulosten mukaan suurimmalla osalla vanhemmilla vauvan kanssa tapahtuva vuorovaikutus sujuu hyvin, mutta varhaiskasvatuksen esiin nostamissa huolenaiheissa korostui erityisesti lapsen sosiaalisiin tai sosioemotionaalisiin taitoihin kohdistuva huoli (THL 2024b.) Konsultoimme marraskuussa 2024 varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, joiden mielestä opinnäytetyön aihe oli myös ajankohtainen ja tärkeä. Kirjoitimme ensimmäiseksi opinnäytetyömme kirjalliseen tuotokseen tietoperustan lähes valmiiksi, jonka pohjalta opasta oli mahdollista lähteä ideoimaan ja rakentamaan.

Ideointivaiheessa tarkoituksena on pyrkiä löytämään ratkaisu ajankohtaiseen ongelmaan innovaatioiden ja vaihtoehtojen avulla (Jämsä & Manninen, 2000, 37.) Oppaan kehitysprosessissa olimme konsultoineet myös varhaiskasvatuksen ammattilaisia marraskuussa 2024 oppaan tiimoilta, eli

olimme ideointivaiheessa käyttäneet ideapankkimenetelmää. Siinä tarkoituksena on kerätä tietoa ja toiveita eri tahoilta, kuten tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen henkilökunnalta. Konsultoitimme oppaan toteutuksen eri vaiheissa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, ja pyysimme heiltä palautetta sekä parannusehdotuksia tuotteen edetessä kevään 2025 aikana. Henkilökunta nosti esille maahanmuuttajataustaisten lasten vanhempien kielitaidon, ja ehdotti oppaan tekemistä suomen lisäksi myös englannin kielellä. Tässä vaiheessa olimme alustavasti sopineet oppaan pituudeksi noin 10 sivua, eli englanninkielisen version kanssa oppaasta tulisi noin 20-sivuinen. Itse opinäytetyön ja oppaan tekstien selkeyttämistä varten teimme oppaan teksteihin erillisen Word-tiedoston, johon muotoilimme alustavia oppaaseen tulevia tekstejä. Opas koottiin käyttäen Canva-verkkotyökalun ilmaisversiota sekä kaikki oppaassa hyödynnetty visuaalinen materiaali on peräisin Canvan kuva- ja elementtikirjastoista.

5.2 Luonnostelu- ja kehittäelyvaiheet

Luonnosteluvaihe alkaa kehitysprosessissa, kun on päätetty, millainen tuote suunnitellaan ja valmistellaan (Jämsä & Manninen, 2000, 43). Kehittäelyvaiheessa tuotetta kehitetään eteenpäin luonnosteluvaiheessa ilmi tulleiden ratkaisuvaihtoehtojen mukaan. Oppaan tarkoituksena on välittää tietoa huoltajille lasten sosioemotionaalisten taitojen kehityksestä ja tukemisesta, ja tiedonvälityksessä on tärkeä ottaa huomioon informaation kohderyhmä ja sen heterogeenisuus eli monipuolisuus (Jämsä & Manninen, 2000, 54.)

Huoltajina voi olla esimerkiksi henkilöitä, jotka eivät puhu tai ymmärrä suomea joko ollenkaan tai kovinkaan hyvin. Opasta tehdessä sisältö pyrittiin pitämään mahdollisimman selkeänä ja ymmärrettävänä, jotta opasta olisi kaikkien mahdollisimman selkeä lukea ja sisäistää. Tietoa, jota haluamme oppaan avulla välittää, on kuitenkin melko paljon, joten lukemista helpottamiseksi teksti on jaoteltu aiheittain ja kappaleittain esimerkiksi eri sivuille ja sivuilla teemoittain omiin laatikoihin. Päätimme kiinnittää huomiota oppaan sisällön lisäksi myös sen kuvitukseen. Oppaan kohderyhmänä ovat vanhemmat sekä huoltajat, joten esteettisiä seikkoja pohtiessamme päädyimme yksinkertaistettuun ja helppolukuiseseen visuaaliseen muotoiluun, kuitenkin käyttäen varhaiskasvatuksen teemaa myötäillen värejä sekä hieman leikkilisiä sivujen asetteluja ja kuvia, jotta opas olisi niin ikään

matalan kynnyksen luettavaa ja houkuttelisi lukijaa. Oppaan kuvituksissa on otettu huomioon kunkin sivun informaation teema, jotta kuvituksella olisi tekstiä tukeva vaikutus.

Lähdemateriaali opinnäytetyöhön ja oppaaseen löytyi pääosin verkkomateriaaleista Oulun ammattikorkeakoulun kirjaston verkkosivujen kautta. Tieteellisistä lähdeaineistoista saadut tekstit on muokattu selkeämpään ja helpommin ymmärrettävään muotoon, jotta opas on kieliasultaan saavutettava.

5.3 Oppaan viimeistelyvaihe

Viimeisessä vaiheessa eli tuotteen viimeistelyssä on Jämsän ja Mannisen (2000) mukaan myös hyvä pyytää palautetta ja arviointia oppaasta. Heidän mukaansa palaute on hyvä kerätä nimenomaan sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät ole olleet oppaan tuottamisessa tai suunnittelussa mukana eivätkä siten tunne sitä entuudestaan. (Jämsä & Manninen, 2000, 80.)

Saatuamme oppaan ensimmäisen version valmiiksi, välitimme sen tarkasteltavaksi varhaiskasvatuksen työntekijöille, sekä varhaiskasvatuksen opettajille että lastenhoitajille, jotka eivät ole muutoin osana opinnäytetyömme prosessia. Pyysimme oppaasta vapaamuotoista kirjallista palautetta sekä sen sisältämästä informaatiosta että ulkonäöllisistä seikoista. Palautteessa positiivisia huomioita tuli selkeästä ulkoasusta ja rakenteesta, värien käytöstä ja kuvituksesta sekä yhteenveto-osista ja englanninkielisen version erittelystä. Korjaus- ja parannusehdotukset kohdistuivat sivujen tekstimäärään ja kieliasun yksinkertaistamiseen. Annetun palautteen pohjalta teimme korjauksia ja parannuksia oppaaseen. Oppaan muokkauksessa otimme huomioon, että muokkauksista huolimatta haluamamme tieto välittyi edelleen oppaan lukijalle.

Parantelimme ja kehitimme opasta vielä helmikuun 2025 lopun ja maaliskuun 2025 alun aikana, jonka jälkeen jaoimme oppaan lopullisen version vielä viimeisen kerran erääseen Oulun eteläisen alueen varhaiskasvatusyksikköön varhaiskasvatuksen työntekijöille, jotka eivät ole muutoin osana opinnäytetyömme prosessia, ja pyysimme palautetta oppaasta. Opas sai palautetta hyvästä rakenteesta sekä selkeästä aihejaottelusta. Palautteen mukaan oppaassa on monipuoliset värit ja kuvat. Yhteenvetosivu sekä sivu, jolle on koottu aiheeseen liittyviä materiaalinkkejä, koettiin

hyödyllisenä. Myös oppaassa käytettyjen lähteiden selkeä merkitseminen sivun alareunaan sekä erilliselle sivulle sai kiitosta, sillä se mahdollistaa entistä syvällisemmän tutustumisen aiheeseen lukijan näin halutessaan. Palautteen lopussa opasta kuvailtiin hyvänä tietopakettina vanhemmille ja huoltajille.

6 TUOTEKEHITYKSEN KOKONAISARVIOINTI

Opinnäytetyömme koostuu kirjallisesta osuudesta sekä toiminnallisesta osuudesta, jonka tuotoksena on opas huoltajille ja vanhemmille leikki-ikäisen lapsen sosioemotionaalisten taitojen kehittämisen tukemiseksi. Kirjallisen osuuden tietoperusta on koottu eri lähdeaineistoja sekä jo olemassa olevaa tutkimustietoa hyödyntäen.

Valmistusprosessin aikana pyrimme varmistamaan, että oppaasta tulee informatiivinen, ymmärrettävä ja käytännöllinen 'työkalu' erityisesti vanhemmille ja huoltajille. Opas pyrittiin pitämään myös rakenteeltaan johdonmukaisena sekä selkeästi aiheittain jäsennehtynä, jolloin sen hyödyntäminen myös esimerkiksi varhaiskasvatuksen vanhempainilloissa olisi mahdollista. Konsultoimiltamme varhaiskasvatuksen työntekijöiltä saamamme loppupalautteen perusteella opas ylittää näihin tavoitteisiin. Sisältöä rakentaessa koimme jokseenkin haasteelliseksi oppaan sisällön ytimekkäänä pitämisen, mutta samaan aikaan informatiivisuuden toteutumisen. Opas on koottu opinnäytetyömme tietoperustan pohjalta, josta valikoimme lapsen sosioemotionaalisia taitoja sekä niiden tukemista koskien merkittävimmät sisällöt oppaaseen. Sisältöjä oppaaseen oli mahdollista sisällyttää melko rajallisesti, jottei opas paisu liian laajaksi. Tämä aiheutti osaltaan hieman haastetta. Kuitenkin koemme onnistuneemme luomaan oppaasta vanhempia sekä huoltajia informoivan säilyttäen oppaassa ytimekkyyden, joten oppaan sisällöllinen toteutus vastaa vähintään hyvin asettamaamme tavoitetta.

Opinnäytetyömme tuotoksena luotu opas sisältää kansilehden, sisällysluettelon, alkusanat sekä teoritietoa ja käytännön vinkkejä sosioemotionaalisten taitojen tukemiseksi. Teoriaosuuteen on koottu ytimekkäästi ydinasiat sosioemotionaalisista taidoista ja siitä, mitä ne ovat sekä mikä aikuisen rooli niiden tukemisessa on. Teoriaosuuden jälkeen oppaaseen on koottu ohjeita ja vinkkejä vanhemmille ja huoltajille lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemiseksi. Tukemisen keinot on jaettu oppaaseen teemoittain, ja niitä ovat lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus, lapsen tunnesäätelyn tukeminen sekä sosiaaliset ympäristöt ja lapsen vertaissuhteiden tukeminen. Jokaiseen tukemisen keinoon on sisällytetty pieni kuvaus, miksi tietty toimintatapa on merkityksellistä lapsen sosioemotionaalisten taitojen kannalta tai tarkempi ohjeistus siitä, mitä eri tilanteissa vanhempana tai huoltajana voi tehdä. Tukemisen keinojen osuuden jälkeen on ytimekäs yhteenveto, jossa nämä tukemisen keinot on koottu vielä kertaalleen yhteen lyhyemmin kerrottuna. Oppaan lopussa on

sivu, jossa QR-koodien taakse on linkitetty hyödyllisiä sivuja, joista on mahdollista saada lisätietoa aiheesta sekä materiaaleja esimerkiksi tunne- tai kaveritaitojen läpikäymiseksi. Suomenkielisen oppaan jälkeen on täysin identtinen versio oppaasta englannin kielellä. Oppaiden loppuun on koottu lähdeluettelo.

6.1 Sisällöllistä arviointia

Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään ammatillisen kirjallisuuden ja tutkimusten pohjalta aiheen kannalta keskeisiä käsitteitä ja teorioita sekä aiemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Eri lakien ja säännösten tarkastelu on myös olennaista, jos ne ovat aiheen kannalta relevantteja. (Vilkkä 2023, 114.) Opinnäytetyömme tietoperusta on koottu hyödyntäen jo olemassa olevaa tutkimustietoa sekä varhaiskasvatuksen ammattikirjallisuutta ja pedagogisia sisältöjä.

Suoritimme tiedonhakuja hyödyntäen eri tietokantoja, joita olivat muun muassa Oula-Finna, Finna.fi, Journal.fi, Ebsco Academic Search Premier ja Google Scholar. Keskeisimpinä hakusanoina käytimme muun muassa sanoja 'varhaiskasvatus', 'leikki-ikäinen', '3–5-vuotias', 'sosiaaliset taidot', 'emotionaaliset taidot', 'tunnetaidot', 'kaveritaidot', 'socioemotionaaliset taidot', 'vanhempi', 'huoltaja', 'aikuinen', 'kehitys ja tukeminen'. Teimme hakulausekkeita myös englanniksi. Hakujen tuloksista valikoimme aiheemme kannalta sopivimpia aineistoja opinnäytetyöhömmme. Käytimme tiedonhaussa myös manuaalista tiedonhakuja. Olemme arvioineet tietoperustaamme valikoituja aineistoja kriittisesti ja hyödyntäneet opinnäytetyössämme vain luotettavia aineistoja.

Opinnäytetyöhömmme koottu tietoperusta mahdollistaa syvällisemmän perehtymisen varhaiskasvatukseen sosiaalisena ympäristönä sekä lapsen socioemotionaalisiin taitoihin. Lapsen sosiaalisuuden ilmiötä ja siihen vaikuttavia tekijöitä on käsitelty useasta näkökulmasta. Tietoperustassa esiin nostetut tukemisen keinot ovat perusteltuja ja niiden hyödyt on selkeästi avattu. Koottu teoria- ja tutkimustieto luovat vahvan pohjan ja viitekehykset opinnäytetyömme toiminnalliselle osuudelle. Toiminnalliseen osuuteen eli oppaaseen on koottu tiivistetyksi keskeisimmät teoriat ja tukemisen keinot on selitetty ytimekkäästi, mutta ymmärrettävästi tarjoten lukijalle keskeisimmän informaation.

Oppaan rakenteelliset laatuksiteerit, ymmärrettävyys ja johdonmukaisuus, toteutuivat hyvin. Kiinnitimme oppaan kieliasun selkeyteen ja ymmärrettävyyteen huomiota ja pidimme huolta, että oppaan rakenne on johdonmukainen ja jäsenneily. Näin ollen oppaan teksti ja sisältö on saavutettavaa ja oppaan käyttäminen ja seuraaminen on helppoa. Oppaan sisällölliset kriteerit, eli laadukas tieto, käytännönläheiset ohjeistukset sekä osallistavuus, toteutuivat myös hyvin. Oppaaseen koottu tieto perustuu tutkimustietoon ja ammatilliseen kirjallisuuteen, joten tuotosta voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa. Teoriatiedon lisäksi kokoamamme konkreettiset tukemisen keinot tuovat käytännönläheisiä ohjeistuksia arkeen. Oppaan sisältö osallistaa huoltajia ja kannustaa yhteistoimintaan, sillä opas voi toimia kannustavana pohjana yhteiselle keskustelulle ja pohdinnalle. Kolmas ja viimeinen laatuksiteerityyppi oli esteettinen laatuksiteeri, jossa korostui oppaan visuaalinen selkeys. Esteettinen laatuksiteeri toteutui hyvin, sillä kiinnitimme huomiota selkeään ryhmittelyyn, grafiikkoihin ja kuviin sekä miellyttävään ulkoasuun.

Varhaiskasvatuksessa on alettu opettamaan lapsille tunnetaitoja, sillä on huomattu, etteivät ne välttämättä ole hallinnassa isomillakaan lapsilla. Suomessa lasten sosioemotionaalaisia taitoja on tutkittu vähän, mutta kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta on jo julkaistu. Artikkelissa lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa, tarinallisen menetelmän kautta opetettuja tunnetaitoja lapset osasivat sisäistää henkilöstön näkökulmasta yllättävän hyvin. Lapset siis oppivat ja ymmärtävät kyllä sekä omia että muiden tunteita, mutta vanhempien sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan täytyy sanoittaa ja opettaa niitä aktiivisesti. (Aittokoski ym. 2023). Opinnäytetyömme ja oppaamme aihe on erittäin ajankohtainen ja tärkeä varhaiskasvatuksessa sekä kasvatusyhteistyön kannalta. Etenkin vanhemmille suunnatut ohjeet voivat auttaa heitä tukemaan lastensa tunne- ja vuorovaikutustaitojensa kehitystä. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi tukea vanhempia ja lapsia kehittymisen ja oppimisen aikana, mutta lapsi viettää suurimman osan ajasta kotona, joten tietotaito aiheesta on todella hyödyllistä myös vanhemmille.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön kirjoittaminen ja oppaan tekeminen oli kaikille opinnäytetyön tekijöille ensimmäinen kerta. Alkuperäinen aiheemme oli sosiaalisen hyvinvoinnin tekijät, joka oli tarkoitus toteuttaa kirjallisuuskatsauksena. Vaihdoin aiheen muutamaa otteeseen ennen varsinaisen aiheen vakiintumista, ja päätimme toteuttaa toiminnallisen opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen sijaan, sillä aiempaan aiheajaukseen löytyi aineistoa vain rajallisesti. Opinnäytetyön kirjoittaminen tuntui alkuun hieman haastavalta, mutta aiheen vakiinnuttua ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön päädyttyämme työskentely alkoi sujumaan paremmin ja tietoperustaan löytyi laajasti materiaalia. Emme suunnitteluvaiheessa vielä olleet täysin varmoja oppaan varsinaisesta toteutuksesta, mikä lisäsi epävarmuutta opinnäytetyön kirjoittamiseen. Vielä oppaan toteutuksen aikana muokkasimme hie- man tietoperustan sisältöä ja sen otsikoita aiheeseen sopivammaksi, mutta kokonaisuudessaan tietoperusta oli opinnäytetyön suunnitelman jäljiltä hyvällä mallilla alkaessamme rakentamaan itse opasta. Tällä tavoin oppaan toteuttaminen oli suhteellisen sujuvaa poimiessamme tietoperustasta oppaan kannalta keskeisimmän informaation toteutukseen.

Yhteistyö tekijöiden kesken sujui hyvin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Olemme olleet kaikesta niin sanotusti samalla aaltopituudella, joten opinnäytetyö eteni soljuvasti. Vastuut jakautuivat tassa- saisesti jokaisen kesken ja kaikkien mielipiteet sekä näkökulmat on otettu huomioon opinnäyte- työtä tehdessä. Asetimme yhdessä välitavoitteita sekä määräaikoja, jotka puski- vat työskentely-ämme eteenpäin. Näin olimme yhteisesti aikataulussa, kun jokainen työskenteli kohti asetettua välitavoitetta ja määräaika- a. Edistymistä käytiin yhdessä läpi useimmiten Teams-yhteyden väli- tyksellä, joskus myös kokoonnuimme yhteen kasvotusten. Pidimme myös tiivistä yhteyttä opin- näytetyötä varten perustetussa WhatsApp-ryhmässä, jonka ansiosta saimme myös nopeasti talle- tettua uusia ajatuksia ja ideoita opinnäytetyötä tai itse opasta varten. Keskustelu varhaiskasvatuk- sen eri ammattilaisten kanssa auttoi oppaan kirjoittamista ja nopeutti sen toteutusta. Erityisesti heiltä saatu palaute oppaan ensimmäisestä versiosta, sekä keskustelu oppaan tärkeydestä aut- toivat avartamaan kirjoittamista entisestään. Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina oli Oulun ammattikorkeakoulu. Yhteistyö sujui hyvin, ja saimme aina tarvittaessa ohjausta sekä neuvontaa opinnäytetyöhön liittyen. Sovimme myös säännöllisesti kuukauden välein yhteisiä Teams-tapa- miskertoja opinnäytetyön edistymisen turvaamiseksi. Tapaamiskerroilla kävimme yhteisesti läpi

edistymistä ja saimme mahdollisuuden kysyä opinnäytetyötämme ohjaavilta opettajilta neuvoa tai apua kullakin hetkellä mietittyihin asioihin.

Opinnäytetyössä hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen, ja sitä kautta eettisyyden ja luotettavuuden arviointi ovat keskeisessä osassa sisällön laadun kannalta. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteisiin kuuluu luotettavuus, rehellisyys, vastuunkanto ja arvostus (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023, 11). Opinnäytetyön tekijöinä meillä on vastuu tieteellisen toiminnan koko elinkaaresta, johon sisältyy kaikki ideoinnista julkaisemiseen saakka ja sen vaikutuksiin. Toimimme luotettavasti ja rehellisesti suunnitellussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa, ja raportoimme puolueettomasti ja oikeudenmukaisesti. Olemme käyttäneet samoja periaatteita käsitellessämme muiden tuottamia tutkimuksia ja aineistoja, eli olemme arvostaneet heidän teoksiin ja käsitelleet niitä asianmukaisesti. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023, 12.)

Opinnäytetyömme aineistoina olemme käyttäneet aiempia tutkimuksia ja hankkeiden tuloksia sekä ammatillista kirjallisuutta. Huolehdimme aineiston luotettavuuden muun muassa tarkastamalla kirjoittajien asiantuntijuuden, lähteen alkuperän sekä hyödyntämällä vertaisarvioituja tutkimuksia. Lisäksi olemme varmistaneet aineiston ajantasaisuuden ja relevanssin valitsemalla vain mahdollisimman tuoreita ja aiheeseemme liittyviä julkaisuja.

Yhtenä keskeisimpänä eettisenä huomiona opinnäytetyömme tuotoksen teossa otimme huomioon tasavertaisuuden sekä saavutettavuuden. Halusimme luoda oppaasta mahdollisimman saavutettavan ja ymmärrettävän, riippumatta kulttuuritaustasta, sukupuolesta tai muista yksilöllisistä tekijöistä. Tästä syystä oppaasta on kaksi versiota; suomenkielinen sekä englanninkielinen sekä lisäksi korostimme moninaisuuden huomioimista muun muassa ottamalla huomioon oppaan kuvituksessa monenlaiset hahmot eri hius- sekä ihonsävyin.

Etsimme tietoa opinnäytetyömme tietoperustaan muiden tekemistä tutkimuksista sekä muista aineistoista. Pidimme huolta lähdekriittisyydestä arvioimalla niiden laatua, julkaisuajankohtaa, kirjoittajien asemaa alalla sekä mainetta, ja arvioimme myös oman opinnäytetyömme laatua. Kunnioitimme toisen tekemää työtä ja käsitelimme sitä huolellisesti, tarkasti ja rehellisesti. Tiedon muodostamisessa käytimme kriittistä luentaa sekä asioiden suhteuttamista sen tulkinnassa. (Vilkkä 2021.)

Opinnäytetyötä kirjoittaessa kiinnitimme huomiota ajankohtaiseen termistöön. Työn alussa viittasimme huoltajiin pelkästään vanhempina, mutta päätimme yhdessä lisätä termin 'huoltajat'. Ymmärsimme, että tällöin se kattaa kaikki lapsen hoidosta tai kasvatuksesta vastaavat henkilöt, eikä ainoastaan biologiset tai juridiset vanhemmat. Opinnäytetyössä on myös viitattu huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön, mihin päädyimme kasvatuskumppanuuden sijaan. Ymmärsimme käsitteen tarkoituksen, mutta termi on vanhentunut ja tämän vuoksi päädyimme käsitteeseen 'huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö'. Opimme myös sen, ettei kaikkea voida käsitellä tietoperustassa, vaikka kirjallisuutta olisi löytynyt vielä runsaasti lisää. Rajaamalla aihetta pidimme huolta siitä, ettei kokonaisuus laajene liian suureksi. Lapsen ja perheen elämään vaikuttaa useat eri asiat ympäristössä, mutta päädyimme tarkastelemaan lapsen sosiaalista ympäristöä vain varhaiskasvatuksen ja perheen kautta. Päätös oli oikea, jotta opinnäytetyö pysyi selkeämpänä, mutta esimerkiksi sijoitettujen lasten huomioon ottaminen jäi opinnäytetyöstä pois.

Työskentelyssämme huomioimme keskeisesti alan ammattilaisten näkökulmat ja saadun palautteen, joka mahdollisti arvokkaan tuen ja asiantuntevan näkemyksen sekä työn toteutukseen, että kehittämiseen. Palautteen kerääminen varhaiskasvatuksen työntekijöiltä vahvistaa myös oppaan asiantuntevuuden sekä käyttäjälähtöisyyden ja käytännöllisyyden toteutumista.

Opinnäytetyö perustuu ajankohtaiseen ja luotettavaan tutkimustietoon sekä alan asiantuntijoiden tuottamaan kirjallisuuteen. Opinnäytetyössä käyttämämme lähteet ovat tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita sekä alan ammattikirjallisuutta, jotka on arvioitu ja valittu huolella relevanssin sekä luotavuuden perusteella.

Opinnäytetyön prosessi on vahvistanut ammatillisen osaamisemme kehittymistä merkittävästi ja vahvistanut ymmärrystämme sosionomin roolista ja vastuista eri työympäristöissä. Opinnäytetyön prosessi on syventänyt kokemustamme siitä, kuinka monipuolista ja asiakaslähtöistä työtettä sosionomina työskentely vaatii. Opinnäytetyön myötä olemme pureutuneet kattavasti varhaiskasvatukseen ja kartuttaneet osaamistamme varhaiskasvatuksesta erityisesti sosiaalisena ympäristönä. Olemme syventänyt ymmärrystämme lapsen sosioemotionaalisista taidoista sekä vanhempien ja huoltajien roolista niiden tukemisessa. Opinnäytetyömme myötä olemme vahvistaneet osaamistamme varhaiskasvatuksen ja huoltajien ja perheiden välisestä yhteistyöstä sekä kehittäneet osaamistamme kehittää ja tukea tätä yhteistyötä. Opinnäytetyö on mahdollistanut merkittävän oppimista tukevan prosessin erityisesti varhaiskasvatuksen kentällä ja vahvistanut

osaamistamme siitä, kuinka tukea lasten kehitystä varhaisessa vaiheessa. Prosessi on vahvistanut valmiuksiamme toimia ammatillisina varhaiskasvatuksen ympäristössä ja valmiuksiamme olla tukena lapsille kasvussaan ja kehityksessään sekä heidän perheilleen sekä huoltajilleen lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Opinnäytetyöprosessin myötä olemme saaneet merkittävää kokemusta siitä, kuinka voimme kehittää ammatillista osaamistamme projektityön kautta ja kuinka teoria voidaan yhdistää käytäntöön merkityksellisen sekä yhteiskunnallisesti tärkeän aiheen parissa. Opinnäytetyömme prosessin aikana saatu palaute on vahvistanut omaa luottamustamme ammatillisiin taitoihimme.

Opinnäytetyömme pohjautui erityisesti kolmeen sosiaalialan kompetenssiin, joita ovat asiakastyön osaaminen, eettinen osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen eli kehittämiskompetenssi (Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit 2023). Yhtenä opinnäytetyömme eettisistä tavoitteista oli luoda oppaasta yhdenvertainen tuotos kaikille huoltajille taustasta tai kielestä riippumatta. Onnistuimme tässä tavoitteessa hyvin sekä kuvituksen että sisällön puolesta tekemällä oppaan kahdella eri kielellä, sekä huomioimalla kaikenlaiset henkilöhahmot oppaan kuvituksessa. Pienellä vaivalla saimme tehtyä tuotoksesta monimuotoisemman, ja saimme näistä myös hyvää palautetta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa sisältöä, jonka avulla tarjoamme kattavaa tietoa lapsen sosioemotionaalisisista taidoista huoltajille, jotta he voivat tukea taitojen kehittymistä myös kotona varhaiskasvatuksen ulkopuolella. Saimme oppaaseen koottua keskeisimmät tiedot ja konkreettiset keinot lapsen tunne-elämän tukemiseen. Tuotteen kehittäminen ja toteuttaminen auttoi syventämään ammatillista ymmärrystä sekä varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteistyön tärkeydestä, että sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukemisen tärkeydestä.

Tarkastelimme opinnäytetyömme jatkokehitysmahdollisuuksia ja huomasimme, että oppaan saatavuutta tukisi tietty lisäominaisuus. Oppaasta tehty ääniraita tai videoversio voisi tukea niitä henkilöitä, joilla on esteitä tai rajoitteita lukemisessa tai niitä, joiden on helpompi omaksua tietoa kuuntelemalla tai katsomalla. Mikäli opasta jalostettaisiin pidemmälle, loisimme kirjallisen oppaan yhteyteen video- tai ääniversioon, jolla voitaisiin mahdollistaa monipuolisempi ja laajempi käyttö eri käyttäjäryhmille. Opinnäytetyömme jatkotutkimus voisi keskittyä tarkastelemaan oppaan toimivuutta ja keinojen tehokkuutta vanhempien ja huoltajien käytössä. Tutkimuksessa voitaisiin keskittyä siihen, kuinka vanhemmat ja huoltajat hyödyntävät oppaan tarjoamia keinoja arjessaan ja miten he kokevat oppaan tarjoamat hyödyt tai mahdolliset haitat. Tutkimuksessa olisi tärkeää

ottaa huomioon kulttuuritaustojen moninaisuus ja sen mahdollinen vaikutus oppaan soveltamiseen. Tutkimuksella saataisiin arvokasta tietoa siitä, kuinka hyvin opas vastaa erilaisten perheiden tarpeisiin ja kuinka opasta voitaisiin kehittää entistä toimivammaksi ja hyödyllisemmäksi.

7.1 Yhteenveto

Opinnäytetyön prosessi on kaikkiaan ollut opettavainen ja kehittävä, mutta myös jo olemassa olevaa osaamistamme rikastuttava kokemus. Aiheen valinta ja sen tarkentaminen sekä siirtyminen kirjallisuuskatsauksesta toiminnalliseen opinnäytetyöhön toi prosessiimme omat haasteensa, mutta nämä esteet ylitettyämme prosessi vauhdittui huomattavasti. Päätös oppaan luomisesta sujuvoitti työskentelyämme ja mahdollisti selkeän aiherajauksen opinnäytetyöllemme sekä tarjosi mahdollisuuden syventyä myös käytännön tuotoksen luomiseen opinnäytetyön kirjallisen osuuden lisäksi.

Merkittävä tekijä opinnäytetyömme prosessissa oli yhteistyö opinnäytetyön tekijöiden kesken sekä yhteistyö opinnäytetyön ohjaajien ja yhteistyötahon, Oulun ammattikorkeakoulun, kanssa. Myös erityisen merkittävää oli saamamme palaute varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Kaikki saamamme palaute ja ohjaus sekä työtämme ohjaavilta opettajilta että konsultoimiltamme varhaiskasvatuksen työntekijöiltä oli arvokasta työmme edistymisen, kehittämisen ja loppuunsaattamisen kannalta. Opinnäytetyömme pohjautui erityisesti kolmeen sosiaalialan kompetenssiin, joita ovat asiakastyön osaaminen, eettinen osaaminen sekä tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen eli kehittämiskompetenssi (Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit 2023). Yhtenä opinnäytetyömme eettisistä tavoitteista oli luoda oppaasta yhdenvertainen tuotos kaikille huoltajille taustasta tai kielestä riippumatta. Onnistuimme tässä tavoitteessa hyvin sekä kuvituksen että sisällön puolesta tekemällä oppaan kahdella eri kielellä, sekä huomioimalla kaikenlaiset ihmiset oppaan kuvituksessa. Pienellä vaivalla saimme tehtyä tuotoksesta monimuotoisemman, ja saimme näistä myös hyvää palautetta varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa sisältöä, jonka avulla tarjoamme kattavaa tietoa lapsen sosioemotionaalisisista taidoista huoltajille, jotta he voivat tukea taitojen kehittymistä myös kotona varhaiskasvatuksen ulkopuolella. Saimme oppaaseen koottua tärkeimmät tiedot ja konkreettiset keinot lapsen tunne-elämän tukemiseen. Tuotteen kehittäminen ja toteuttaminen auttoi syventämään ammatillista ymmärrystä

sekä varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteistyön tärkeydestä, että sosioemotionaalisten taitojen kehittymisen tukemisen tärkeydestä.

Opinnäytetyössämme tarkastelemamme eri näkökulmat, kuten lapsen sosiaaliset ympäristöt, sosioemotionaaliset taidot, varhaiskasvatus sekä huoltajien rooli mahdollistivat osaamisemme syventämisen monista eri näkökulmista ja tarjosivat osaltaan laajuutta ja syvyyttä opinnäytetyöhömmme. Toisaalta prosessin aikana opimme myös aiheen ja sisällön rajaamisen tärkeyden, jotta työmme ja tuotoksemme tuo aiheen kannalta keskeisimmät aiheet ja teemat esille. Liian laajalla tarkastelulla huomio olisi mahdollisesti voinut karata itse pääteemasta. Selkeällä rajauksella työmme pysyi aiheessa sekä selkeänä ja johdonmukaisena, tarjoten kuitenkin informaatiota kattavasti.

Opinnäytetyömme kautta olemme syventäneet paitsi ammatillista osaamistamme, mutta myös vahvistaneet tutkimus- ja projektiosaamistamme sekä yhteistyötaitojamme. Yhteistyö eri tahojen kanssa opinnäytetyömme myötä on syventänyt ymmärrystämme tiimityöskentelyn ja ammatillisen vuorovaikutuksen merkityksestä.

LÄHTEET

Aittokoski, Metsämarja, Kalland, Mirjam, Kostilainen, Kaisamari, Linnavalli, Tanja, Martikainen, Silja, Reunamo, Jyrki, Tervaniemi, Mari & Vasileiou, Zoi 2023. Supporting social-emotional development in early childhood education and care – a randomized parallel group trial evaluating the impact of two different interventions. Hakupäivä 28.2.2025. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2023.2204119?scroll=top&needAccess=true#abstract>

Bronfenbrenner, Urie 1979. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press.

CASEL 2013. CASEL guide: Effective Social and Emotional Learning Programs. Preschool and Elementary School Edition. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning.

Cooper, Cary & Landry, Susan H. 2014. Wellbeing: a Complete Reference Guide, Wellbeing in Children and Families. John Wiley & Sons, Incorporated. Hakupäivä 31.10.2024. <https://ebookcentral-proquest-com.ezp.oamk.fi:2047/lib/oamk-ebooks/reader.action?docID=1631083>

Crowley, Max, Greenberg, Mark & Jones, Damon E. 2015. Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. American Public Health Association. Hakupäivä 6.11.2024. <https://ajph.aphapublications.org/doi/epdf/10.2105/AJPH.2015.302630>

Deans Jan, Frydenberg, Erica, Liang, Rachel, Pang, Dominique & Su, Liying 2018. Improving Coping Skills and Promoting Social and Emotional Competence in Pre-Schoolers: A Pilot Study on COPE-R Program. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 7, Issue 2. Hakupäivä 19.11.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114099/67298>

Hautamäki, Satu 2023. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ajatuksia aikuisen tuen ja tunteiden merkityksestä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemisessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. 31- Hakupäivä 31.10.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/86082/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202303222232.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heiskanen, Noora, Karhu, Anne & Närhi, Vesa 2021. Kohti sosioemotionaalisia taitoja ja lasten osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria: ProVaka-toimintamallin pilottivaiheen analyysi. Journal of Early Childhood Education Research 10 (1), 83-113. Hakupäivä 25.10.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114151/67350>

Hiltunen, Tarja 2015. Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Hakupäivä 5.11.2024. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47882/978-951-39-6408-5_v%c3%a4it%c3%b6s12122015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Honkala, Heli 2023. Tunteita ja hyvinvointia varhaiskasvatuksessa: Ajatuksia ja kokemuksia lasten sanoittamana. Kasvatustieteiden laitos. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Progradu. Jyväskylän yliopisto. Hakupäivä 16.11.2024.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/85129/URN:NBN:fi:juu-202301231427.pdf;jsessionid=DCB4B2C63F9C0A131DA8E84D727CD121?sequence=1>

Hujala, Eeva, Turja, Leena & Alijoki, Alisa 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jämsä, Kaisa & Manninen Elsa 2000. Osaamisen tuoteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.

Kirvesniemi, Tiina, Poikolainen, Jaana & Honkanen, Kati 2019. The Finnish Day-care Centre as an Environment for Learning Social-emotional Well-being. Journal of Early Childhood Education Research 8 (1), 26-46. Hakupäivä 25.10.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114103/67302>

Koivula, Merja & Neitola, Marita 2020. Lasten sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. Turun yliopisto. Hakupäivä 2.10.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73714/lastensosiaalisemotionaalinenoppiminen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen oppinäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Lerkanen, Marja-Kristiina, Pakarinen, Eija, Salminen, Jenni & von Suchodoletz Antje 2018. Reciprocal Associations Between Social Competence and Language and Pre-Literacy Skills in Preschool. Journal of Early Childhood Education Research. Volume 7, Issue 2. Hakupäivä 22.10.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114093/67292?acceptCookies=1>

Martikainen, Suvi-Jonna & Oikarinen Tuija 2021. ”Lapsista näkee, että me tehdään tämä hyvin”: Sosioemotionaalisen hyvinvoinnin toimintakulttuuri päiväkodissa. LUT-yliopisto. Hakupäivä 1.10.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114174/67373>

Minkkinen, Jaana 2015. Lapsen hyvinvointimalli – Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Tampereen yliopisto. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere. Hakupäivä 5.11.2024. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9822-0>

Neitola, Marita 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – Vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Turun Yliopisto. Väitöskirja. <https://www.utupub.fi/handle/10024/72512>

Neitola, Marita 2018. Parents as Teachers and Guides of Their Children’s Social Skills. Journal of Early Childhood Education Research 7 (2), 392-414. Hakupäivä 25.10.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114100/67299?acceptCookies=1>

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus.

Nivala Elina, 2021. Osallisuuden vahvistaminen yksinäisyyden ehkäisemisenä varhaiskasvatuksessa. Itä-Suomen yliopisto. Hakupäivä 3.6.2024. <https://journal.fi/jecer/article/view/114149/67348>

Opetushallitus s.a. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Hakupäivä 25.10.2024. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>

Opetushallitus 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Tilanekartoitus. Raportit ja selvitykset 2017:17. Helsinki. Hakupäivä 17.10.2024. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

Opetushallitus 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Turunki: Hansaprint Oy. Hakupäivä 23.10.2024. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf

Opetushallitus 2024. Tietoa varhaiskasvatuksesta vanhemmille ja huoltajille. Hakupäivä 31.10.2024 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tietoa-varhaiskasvatuksesta-vanhemmille-ja-huoltajille>

Ranta, Samuli 2021. Kasvun Juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? Keuruu: PS-kustannus.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulun kompetenssit 2023. Hakupäivä 11.1.2025. <https://www.sosiaalialanverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULU-TUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>

Suomen vanhempainliitto ry s.a. Vanhempainillat. Hakupäivä 6.11.2024. <https://vanhempainliitto.fi/opettajalle/vanhempainillat/>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024a. FinLapset - Lasten, nuorten ja perheiden terveys, hyvinvointi ja palvelut. Hakupäivä 3.1.2024. <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-hyvinvointi-ja-palvelut>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024b. Lasten ja lapsiperheiden hyvinvointi. Hakupäivä 4.1.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/lasten-ja-lapsiperheiden-hyvinvointi>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. 1. painos. Helsinki. Hakupäivä 20.5.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Hakupäivä 23.10.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vilka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä - Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, Hanna 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House.

Yin, Lifeng 2024. The Associations Between Parental Knowledge and Parental Difficulties in Emotional Regulation with Children's Social Competence. Faculty of Education, Educational Sciences, Department of Education. Master's thesis. University of Turku. Hakupäivä 21.11.2024. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/178788/Final_thesis_LifengYin.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITTEET

TUOTOKSEN LAADULLISET KRITERIT, TAULUKKO 1

LIITE 1

Laatukriteerin tyyppi	Laatukriteeri	Laatukriteerin sisältö	Laatukriteerin toteutumisen vaikutus
Rakenteellinen laatukriteeri	Ymmärrettävyys	Selkeä ja ymmärrettävä kieliasu	Tuotoksen teksti ja sisältö on saavutettavaa
Rakenteellinen laatukriteeri	Johdonmukaisuus	Johdonmukainen ja jäsennelty rakenne	Tuotoksen käyttäminen ja seuraaminen on helppoa
Sisällöllinen laatukriteeri	Laadukas tieto	Tieto perustuu tutkimustietoon ja ammatilliseen kirjallisuuteen	Tuotosta voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa
Sisällöllinen laatukriteeri	Käytännönläheiset ohjeistukset	Teoriatiedon lisäksi konkreettisia ohjeistuksia lapsen sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen	Tuotoksesta saa konkreettisia tukemisen keinoja arkeen
Sisällöllinen laatukriteeri	Osallistavuus	Tuotos toimii kannustavana pohjana yhteiselle keskustelulle ja pohdinnalle	Sisältö kannustaa yhteistoimintaan
Esteettinen laatukriteeri	Visuaalinen selkeys	Selkeät otsikot, kappalejako, grafiikat ja kuvat	Tuotoksen ulkoasu on miellyttävä